

1. *Introducció*

La descripció general del *Manuscrit Sabater Carbonell* segueix, amb algunes variants, la que vaig fer a la VII Trobada de treball ERGON/GRENO que se celebrà a Tarragona l'octubre de 2012.¹ És una tasca inútil versionar diferentment la descripció tècnica d'un manuscrit. Amb tot, l'anomenat, si més no provisionalment, *Manuscrit Sabater Carbonell*, estava pendent de presentar-se als membres GEE, cosa que em sembla imprescindible de fer en ocasió de la temàtica de la trobada d'enguany. La segona part, però, és completament inèdita. Vull deixar constància de l'ajuda prestada per Paulo Correia i Carme Oriol en la catalogació dels materials.

Si la finalitat estricta d'un article és generalment donar notícia de l'estat de la qüestió d'una recerca, estigui completament finalitzada o bé en procés, adverteixo que aquest respondrà a la segona possibilitat. No voldria decebre expectatives, però singularment és així en relació al signant del manuscrit, Sabater Carbonell, que no dóna cap clària de si mateix. Tanmateix, del contingut del manuscrit pot deduir-se'n alguna dada ben interessant que comentaré més avall. Si en coneixem els cognoms és gràcies a la indicació que més d'una ocasió fa amb noms complets de la seva mare i del seu pare com a informants. Els resultats, en aquest sentit, han ofert de moment algunes traces pendents d'aprofundir i de verificar. Renuncio, doncs, provisionalment a parlar sobre el compilador del manuscrit i ajornar-ho per a una altra ocasió en què es pugui fer amb la certesa i la rigorositat exigibles.

Els objectius de l'article són donar a conèixer l'existència d'aquest manuscrit —fins avui pràcticament desconegut a tothom, excepte un reduïdíssim grup de col·legues etnopoetes—, i presentar-ne els materials que responen a la classificació ATU.

Del manuscrit no se'n pot explicar cap sucosa peripècia, però potser interessarà conèixer-ne dues dades referides a la seva adquisició i al destí que se li adjudicarà. Es va tenir notícia del manuscrit a través del catàleg n. 10 (desembre

¹ Apareguda als *Estudis de Literatura Oral Popular*, 2 (2013): 195-212.

2002) de la Llibreria Central (La Bizantina) de Tremp, que el referencià amb els següents descriptor i descripció: «Manuscrit. Recull de contes, rondalles, tradicions, oracions remeieres, cançons, endevinalles, etc. Català. 16 x 22 cm. Enq. tela». El llibreter explicà que li havia pervingut dins un lot adquirit a Barcelona ja feia un cert temps, que no va poder precisar. Pel que fa al destí del manuscrit la ciència reclama propietaris més escaients que els particulars, que sovint se'n malserveixen i en disposen amb un gelós i malsà fetitxisme del tot inútil a la comunitat científica. Per això, quan es consideri oportú, s'oferirà en propietat al Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana, que és la institució pública apropiada per a la cura d'un material d'aquesta naturalesa, i quedarà a disposició de qualsevol persona investigadora.²

2. El Manuscrit Sabater Carbonell

2.1 Descripció externa

La denominació formal «Manuscrit Sabater Carbonell» correspon a una col·lecció miscel·lània de materials del domini etnopoètic de Catalunya, en català i, excepcionalment, en castellà, de diferents gèneres (narratius i no narratius), recollits d'informants, procedències i anys diversos (representen, bé que irregularment, una àmplia part del territori de Catalunya i van de la fi del segle XIX fins al primer terç del XX), tots aplegats en un sol volum. Físicament es tracta d'un diari de comptes comercials, usat com a llibreta d'escriptura, de mides 15.5 x 21 cm (els fulls), amb paginació numerada d'1 a 600, en perfecte estat de conservació interior. Manté l'enquadrernació original amb l'etiqueta «Diario» a la portada i els angles reforçats; el llom, que no contenia cap informació, ha estat restaurat. El volum també conserva l'etiqueta del venedor, una papereria del carrer Ronda de Sant Pere, de Barcelona.

2.2 Descripció interior

El volum no és omplert en la seva totalitat; de les 600 pàgines 389 són escrites i 211 resten en blanc. Set fulls (pàgines 525 fins 538) són tallats i desapareguts del manuscrit; el seu contingut, segons la informació de l'índex, era «Barcelona 1820 al 1840».

² Tanmateix, l'investigador el té a disposició digitalitzat al Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana (CPCPTC), a l'Arxiu de Folklore de la Universitat Rovira i Virgili i al Grup de Recerca en Etnopoètica de les Illes Balears (GREIB) de la Universitat de les Illes Balears.

Majorment és escrit en tinta negra, per bé que unes poques pàgines ho són en tinta blava i en una sola ocasió (p. 35) s'usa la tinta vermella per fer dues indicacions (tan sols quatre ratlles).

La cal·ligrafia correspon a una sola mà i és diàfanament llegible, amb una característica remarcable: hi domina l'aïllament de les grafies en detriment del traç lligat. Aquesta claredat cal·ligràfica respon al fet que es tracta inequívocament de materials passats en net. Hi ha molts indicis per afirmar-ho. A banda la correcció cal·ligràfica, conté una distribució temàtica relativament coherent de materials però que estan datats en anys diferents sense seguir la cronologia; les obliterations, l'escriptura interlineada i les correccions damunt mot esborrat o bé ratllat són pràcticament inexistents i, en els pocs llocs que es produeixen, no ofereixen el més mínim error de lectura. Sobre la validesa del material no es dona cap vacil·lació —tot es dona per bo—, a excepció de dues pàgines consecutives (p. 42-43) en les quals hi apareix la indicació «No val». De cap manera es tracta, doncs, d'apunts directes amb l'informant presos presencialment, sinó d'una redacció acurada d'anotacions prèvies que, sens dubte, en la meua opinió, van existir com a *documentum medium* entre la versió oral i la finalment registrada en el manuscrit. En algunes ocasions s'acredita la condició del col·lector, que recull «de viva veu»: «Aquesta parèmia que anomeno “Les tres gallines” fa molt temps que les tinc recullides de viva veu» (p. 125); o bé: «Me l'han explicada en 1916 en plena Gran Guerra» (p. 7). En alguna altra ocasió el col·lector del document manifesta ser algú altre del qual, presumptament, l'ha conegut: «Reculli[t] al Carme per un pastor al Pla de les lleties. 1914» (p. 356); o fins i tot una col·lecció plural: «recollida [a] Olot per varies persones» (p. 441). En una ocasió aquesta condició de col·lector és inferida i, els informants, pressuposats: «Colònies escolars del 1905 Amics del País» (p. 366). També és reveladora, respecte al document intermedi que deuria existir, la indicació «Copiada a molts indrets» (p. 8). Tot plegat, res que no fos habitual en els procediments de recopilació de materials etnopoètics en aquell període del folklore.

Malgrat l'època en què s'escriu el manuscrit (el registre datat més tardanament és de 1929) la llengua usada és prefabriana; tanmateix és usada sense vacil·lacions importants en els criteris, la qual cosa fa que sigui de lectura àgil i segura.

Per la classificació i la manera com són tractats els continguts es manifesta una certa consciència procedimental folklòrica. Els continguts van acompanyats, encara que no de manera sistemàtica, dels llocs de procedència, l'any del

registre i el nom de l'informant. La consciència folklòrica de Sabater Carbonell no és pas gratuïta perquè en dos llocs del manuscrit es pot deduir que era un home sensible al folklore i, fins i tot, a les seves qüestions més teòriques. En el primer lloc esmenta Francesc Camps i Mercadal i la *Revista de Menorca*, que es rebia per subscripció: «En el valios aplec de folklore menorquí que el Sr. Camps i Mercadal va publicar en la “Revista de Menorca”...» (p. 9). L'altre lloc —l'únic document en llengua castellana (p. 189)— és una reflexió sobre la simbologia de mites, llegendes i cultes, on Sabater Carbonell demostra conèixer la teoria mítica, solarista o indoeuropea formulada el 1856 per F. Max Müller a *Essays in Comparative Mythology* (a la p. 214 s'hi refereix com «el savi Max Müller»); teoria sobre l'origen de les rondalles que sembla subscriure:

Nadie se ría si no quiere pasar plaza de ignorante de estos cuentos y superchería, que sin dejar de ser cuentos, la ciencia que hoy busca la historia por muy diverso camino de lo que se hacía cincuenta años atrás, los ha hecho objetos de muy formal estudio. Por tres conceptos se adivina que en la leyenda el recuerdo del mito solar que formaba la base de la religión de los indios europeos, el vulgo lo explica sin saberlo, y el que desconoce los estudios modernos no la echa de ver en sus cuentos de viejas (p. 190-191).

I:

Para comprender que estas leyendas a su manera también son trozos de historia, conviene no olvidar que se ha reconstruido con los estudios y se sabe ya todo el poema mitológico que las razas indo-europeas trajeron consigo desde el fondo del Asia y de qué modo, por medio de un naturalismo sencillez, però inspirado en la más encantadora poesía, los indo-europeos dieron vida, forjaron historia, a montañas, ríos, lugares de los nuevos territorios de Occidente en que se establecieron. La civilización griega, indo-europea, no hizo otra cosa más que precisar y dar forma humana y agradable a lo que las tribus [de] sus progenitores habían imaginado en su peregrinación desde el Asia (p. 194).

La cronologia dels registres, indicats només amb l'any, abraça un període de temps força notable de 35 anys. El registre més antic és del 1895 (tradició «El pardalet», p. 357-358) i el més proper, del 1929 (tradició «El Roc de Sant Hilari», p. 359), casualment copiats consecutivament. Els anys que, amb freqüències diverses, apareixen en els registres són els següents: 1895, 1898, 1899, 1902, 1905, 1906, 1913 fins al 1919, 1921, 1923, 1929.

La geografia dels llocs de procedència, tal com ja he esmentat més amunt, és variada per bé que no sistemàtica dins el domini etnopoètic de Catalunya, amb l'excepció de l'Alguer i una versió rondallística anotada com a «mallorquina»,

amb el registre de l'any i de l'informant però no del lloc (p. 400-402). Tanmateix, aquesta diversitat només és pàl·lidament reflectida amb la presència molt limitada de dialectalismes, per bé que sí que són presents en els materials de l'Alguer i del Baix Empordà (en ambdós casos s'indica que són registrats «en son llenguatge»; clarament per al cas de l'Alguer i no tan clarament per al Baix Empordà) i en el document mallorquí acabat d'esmentar. En alguna altra ocasió el dialectalisme es fa clarament present a la flexió verbal de l'informant, com és el cas de la rondalla formulística ATU 2034 *The Mouse Regains its Tail*, «Lo conillet» (p. 421-424), recollida a Alòs de Balaguer, amb «dono»/«doni». Els topònims que apareixen, amb freqüència diferent, en els registres són el següents: Alguer, Alòs de Balaguer, Barcelona, Campdorà, Cantallops, Carme, Cerdanya, Baix Empordà, la Garriga, la Garrotxa, Girona, la Guàrdia, Lleida, Llofriu, Manresa, Olot, Palafrugell, els Pirineus, el Port de la Selva, Reus, Ripoll, Rubí, Sabadell, Sant Climent, Sovelles, Tàrraga, Terrassa, Torà, el Vallès, Verges, Vidrà i Xerta.

Els informants tampoc s'indiquen sistemàticament però quan es fa es registren amb nom complet o amb inicials; i, en tres ocasions ja esmentades, l'informant s'identifica sense nom com a «pastor», «mariner» i, presumptament, infant o infants d'unes colònies. Al marge d'aquests casos concrets no se'n dona ni l'edat ni dades de cap altra naturalesa, a excepció de «Mon pare Ramon Sabater» (p. ex. a p. 488) i «Ma mare Júlia Carbonell» (p. ex. a p. 408). Les formes plenes del nom permeten identificar explícitament a tres informants dones (Maria G. Bassa, Teresa de Prago i Júlia Carbonell) i a tres informants homes (Pep de Sovelles, Pere Botella i Ramon Sabater), a més del pastor i el mariner «que li deien Agustí» (p. 416). Els registres restants van amb el nom de fonts amb inicial o bé, com ja s'ha esmentat, amb nom i cognom abreujats, no sempre identificables. Entre aquests apareixen «J. Vidal» que, amb molta probabilitat, és Joana Vidal i Tarragó i «A. F. G.» que, amb certesa, és Adelaida Ferré i Gomis.³

³ Resta pendent d'estudiar la relació personal, si és que existí, amb aquestes tres folkloristes de l'entorn de Serra i Pagès (Maria Gràcia Bassa, Joana Vidal i Adelaida Ferré). En aquest darrer cas s'acredita la reproducció en el Manuscrit Sabater Carbonell d'una rondalla recollida per ella i publicada tres anys abans (1918) que el registre de Sabater Carbonell (1921), per bé que conté una variant de vocabulari i no especifica el nom de la informant de la folklorista. Amb tot, considero precipitat treure conclusions. És clar que l'estudi sistemàtic del Manuscrit oferirà

Uns altres elements a favor d'aquesta certa consciència procedimental són el registre explícit de «variants», indicades així mateix, i l'adjunció d'aclariments quan considera que ho reclama la comprensió del document (p. ex. p. 110-115).

Finalment cal esmentar la presència d'alguns pocs materials de naturalesa no folklòrica però de característiques diverses. Els uns tenen fonts més o menys cultes i segurament responen als interessos intel·lectuals i morals del recopilador, com ara les notes interpretatives esmentades més amunt (sense titular; p. 189-199), «Les Normes de Jef[f]erson» (p. 135-136) i «Manaments de la Lley de l'Home. Manaments de la Ynscriptio de Persa[-è-]polis. Traduida de l'alarb l'any 1720» (p. 230-237). I almenys en un altre cas, que és fora de dubte, es tracta d'un material copiat de naturalesa no folklòrica, per bé que afí a aquesta naturalesa —per la seva popularització i fins i tot possible oralització⁴—, o bé per la seva temàtica. És el cas dels mimologismes «lingüístics»⁵ —que responen clarament al genèric «joc de mots o lingüístic»— «La lengua catalana al Cel» (p. 214-228), copiats possiblement d'*En Patufet* (que els reproduí el 1911);⁶ mimologismes que, segons Josep M. Pujol (2013: 35-51), tenen el seu origen en els ambients «pitarrescos», molt proclius a aquesta mena d'usos lúdics i humorístics del llenguatge.⁷ Un altre exemple acreditat de manlleu és la rondalla reli-

certeses en aquest sentit de la relació amb altres folkloristes i les possibles dependències escrites que conté.

⁴ Personalment puc acreditar la popularització d'aquests mimologismes, alguns dels quals jo vaig conèixer d'infant en l'entorn familiar pervinguts per via oral.

⁵ Els anomeno així perquè la seva inequívoca finalitat és la imitació, per bé que no pas de sons d'ocells o altres sorolls, com és habitual en el mimologisme, sinó de la fonètica d'altres llengües.

⁶ *En Patufet*, núm. 368 (28 gener 1911): núm. 73; 369 (4 febrer 1911): 93; núm. 372 (25 febrer 1911): 140; núm. 373 (4 març 1911): 157; 376 (24 març 1911): 204-205. Disponible digitalment a: ARCA: Arxiu de Revistes Catalanes Antiques. Biblioteca de Catalunya i Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya <<http://www.bnc.cat/digital/arca/index.html>> [data de consulta: gener 2013]. Agraïixo a Caterina Valriu l'amable indicació d'aquesta font.

⁷ Val la pena tenir present el que sobre aquests materials sintetitza Pujol (2013: 42): «En resum, doncs, “El català, mare de totes les llengües” és un joc lingüístic d'orientació folkloritzant, inserit humorísticament dins el marc teòric de la lingüística històrico-comparada. Fou creat i publicat per primera vegada dins l'almanac *El Xanguet* per a 1865 per algú que utilitzà el pseudònim de Roch Binoba (que podria correspondre al comediògraf Albert Llanas, i que, en qualsevol cas pertanyia al grup d'amics de joventut de Federic Soler [“Serafi Pitarra”, el seu pseudònim], i reprès i perfeccionat per Artur Cuyàs en el núm. 30 (octubre 1877) de *La Llumenera de Nova York*. A aquestes dues versions (especialment a la de Cuyàs) es deu també la meitat de la

giosa «Lo ferrer» (p. 485-488) (ATU 756D* *Who is the More Devout?*), que Sabater Carbonell copià fidelment del *Calendari Català de l'any* 1869.⁸ En el manuscrit la rondalla duu la indicació «mon pare Ramon Sabater». Cal suposar, doncs, que efectivament la conexia a través del seu pare, però que segurament per comoditat preferí copiar-la d'una font escrita que tenia a l'abast. La barreja de materials directament recopilats al costat d'altres amb fonts impreses no ha d'estranyar, atès que el manuscrit deuria respondre més als gustos i interessos personals del compilador que a una pretensió científica. Tanmateix aquest fenomen —del tot normal en l'època i, singularment, en persones benafectes al folklore que no tenien una consciència científica rigorosa— obliga a procedir amb molta cautela en la consideració dels materials del manuscrit.

2.3 Descripció dels continguts

El registre escrit dels documents narratius, com ara rondalles, llegendes, tradicions explicatives, etc., palesa proximitat a les fonts orals o, almenys, en ell no s'hi manifesten recursos propis del registre literari. En general els materials recopilats presenten una notable proximitat a l'oralitat que, si bé no és completament reflectida, tampoc, en el cas dels relats, és reversionada en clau de «gust literari». Òbviament el reflex oral no planteja dificultat en els documents d'esquema més fix o formulístics, com ara parèmies, endevinalles, entrebanquelles, mimologismes, oracions, cançons, fórmules rimades (o no) de jocs, etc., tots ells gèneres presents en el manuscrit. L'autor mostra una clara voluntat classificatòria i una certa consciència de gènere —no prou clara sobretot en els documents narratius—, que s'explicita a l'índex que redactà. En concret, segons la nomenclatura del propi índex, la majoria dels materials s'agrupen dins els següents gèneres: oracions, supersticions, refranys, proverbis, tradicions, procediments mnemotècnics, procediments embarbussaments, endevinalles, jocs de mainada (amb cançó o fórmula fixa), rondalles i cançons.

Veritablement es tracta d'un manuscrit miscel·lani des del punt de vista dels seus continguts etnopoètics. Sense vacil·lacions genèriques hom hi pot trobar,

dotzena de frases que han adquirit circulació oral». Aquests materials foren reproduïts posteriorment a *En Patufet* i altres publicacions durant tot el segle XX.

⁸ *Calendari Català de l'any* 1869: 22-23. Disponible digitalment a: ARCA: Arxiu de Revistes Catalanes Antigues. Biblioteca de Catalunya i Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya <<http://www.bnc.cat/digital/arca/index.html>> [data de consulta: gener 2013]. Agraïixo a Mònica Sales l'amable indicació d'aquesta font.

al marge d'uns pocs materials no clarament orals, materials etnopoètics narratius (llegenda religiosa, tradició explicativa, rondalla meravellosa i no meravellosa, rondalla formulística), fórmules (parèmia, endevinalla, fórmula de fonació com ara l'entrabancallengües i el mimologisme), cançó i, finalment, de folklore religiós, oracions i lletanies. Aquest llistat no exhaureix en absolut, quant al gènere, la riquesa de matisos que contenen els materials del manuscrit. Tingui's en compte l'èmfasi que s'ha posat a la introducció sobre la naturalesa incipient, no closa, d'aquesta recerca. És clar que el treball d'aprofundiment posterior obligarà a ampliar aquesta informació, matisar-la i fins i tot rectificar-la. Aquesta és una presentació general i prèvia a la considerable recerca que reclama la naturalesa d'aquest manuscrit.

3. Els materials rondallístics: una aproximació general als continguts

Del conjunt de materials rondallístics que conté el manuscrit (39) la major part poden classificar-se amb tipus ATU o, almenys, s'hi poden relacionar. La part no catalogada amb aquest sistema és minoritària i afecta a 11 textos. Les rondalles catalogades, doncs, són 28.

Quant a la representació dels subgèneres rondallístics hi són tots presents, per bé que les contarelles dominen: rondalles d'animals (dues: 122F, 275A), rondalles meravelloses (quatre: 301, 311B*, 330, cf. 682), rondalles religioses (una: 785), rondalles d'enginy (dues, més dos acudits relacionables amb tipus ATU de rondalles d'enginy: 860, [cf. 875; però pròpiament és un acudit], [cf. 922; però pròpiament és un acudit], cf. 922), rondalles del gegant beneït (dues: cf. 1002, 1137), contarelles (onze: 1365E, 1405*, 1457, 1525Z*, 1529, [1529*D; subtipus nou definit en el domini etnopoètic galaicoportuguès], 1562A, 1676C, 1741, 1807A, 1831) i rondalles formulístiques (quatre: 2031, 2034 (2), 2271).

Temàticament és molt destacable la presència del cicle referit al rector de Vallfogona, els relats del qual són agrupats per Sabater Carbonell amb el títol «Fets que el poble atribueix al Rector de Vallfogona» (però amb l'ítem «Fets del Rector de Vallfogona» a l'índex del manuscrit). Està format per onze relats, dels quals cinc disposen d'adscripció a un tipus ATU i tres més poden relacionar-se amb algun tipus.

A banda l'interès acreditatiu que en si mateix sempre tenen les versions d'un tipus, val la pena destacar els tipus que ofereixen un interès singular. Els següents:

- 682: La versió no s'adapta al tipus però hi està relacionat. Tot i que indirectament, és un exemple d'acreditació de tipus amb una única versió documentada.
- 922: La versió pot relacionar-se amb el tipus, del qual podria considerar-se una versió parcialment reduïda a un únic motiu.
- 1405*: La versió acredita la presència del tipus en el domini etnopoètic català, atenent-nos a Oriol-Pujol (2008), per bé que Beltran (2007) en cataloga una versió valenciana.
- 1525Z*: Atenent-nos a Oriol-Pujol (2008) la versió de Sabater Carbonell acredita la presència del tipus en el domini etnopoètic català, per bé que Camarena-Chevalier (2003) cataloguen dins d'aquest tipus una versió d'Amades.
- 1676C: Atenent-nos a Oriol-Pujol (2008) la versió de Sabater Carbonell acredita el tipus a Catalunya, per bé que no de tot el domini etnopoètic català perquè hi ha una versió catalogada valenciana (i Beltran [2007] en cataloga dues versions més de valencianes).
- 1807A: Única versió documentada que acredita la presència del tipus dins tot el domini etnopoètic català.
- 2031: És un tipus molt ben acreditat dins tot el domini etnopoètic català, tanmateix la versió recollida de Sabater Carbonell és un excel·lent exemple de rondalla formulística (cumulativa).

4. *Classificació ATU dels materials rondallístics*

Rondalles d'animals

1. ATU 122F

Títol: «Llop i els dos marrans»

p. 498

Sense lloc

Sense any

Sense informant

Catalogació: ATU 122F *Wait till I Am Fat Enough*/Espera't fins que estigui més gras

Presència del tipus al domini català: Oriol-Pujol (2003), Oriol-Pujol (2008),
web RondCat
Rondalla d'animals

2. ATU 275A

Títol: «La Guineu i el Galàpet»

p. 417

Sense lloc

Sense any

Sense informant

Catalogació: ATU 275A *The Race between Hare and Tortoise*/La cursa de la llebre i la tortuga

Presència del tipus al domini català: Oriol-Pujol (2003), Oriol-Pujol (2008),
web RondCat

Rondalla d'animals

Rondalles meravelloses

3. ATU 301

Títol: «L'home forçut i els seus companys»

p. 446-449

Tàrraga

1917

Sense informant

Catalogació: ATU 301 *The Three Stolen Princesses*/Les tres princeses robades.
Paulo Correia prefereix catalogar: AT 301B *The Strong Man and his Companions*

Presència del tipus al domini català: Oriol-Pujol (2008), web RondCat

Rondalla meravellosa

4. ATU 311B*

Títol: «Lo sarró que cantava»

p. 410-413

Lleida

1920

Teresa de Prago

Catalogació: ATU 311B* *The Singing Bag*/El sarró que canta
Presència del tipus al domini català: Oriol-Pujol (2003), Oriol-Pujol (2008),
web RondCat
Rondalla meravellosa

5. ATU 330

Títol: «Lo petit ferreret»

p. 489-497

Sense lloc

Sense any

Júlia Carbonell (a p. 497: «Ma Mare Julia Carbonell»)

Catalogació: ATU 330 *The Smith and the Devil*/El ferrer venç el Diable amb el
seu enginy (adaptació RondCat)

Presència del tipus al domini català: Oriol-Pujol (2003), Oriol-Pujol (2008),
web RondCat

Rondalla meravellosa

6. cf. ATU 682

Títol: «El frare i el carboner»

p. 428-429

Sense lloc

1913

R. S. (Ramon Sabater; a p. 441 s'explicita: «R. S. mon Pare»)

Catalogació: Sense adscripció a un tipus ATU. Tanmateix, es tracta d'un relat clarament emparentat, per l'estructura i la finalitat de l'episodi (aclarir el misteri de la Trinitat), amb el tipus ATU 682 *Meditation on the Trinity*/Meditació sobre la Trinitat (adaptació meva), que no està representat amb cap versió dins el domini etnopoètic català. En aquesta versió, però, no hi apareix el motiu H1113.1 *Bailing out pond with thimble*, que caracteritza el tipus justament per a fer entendre la impossibilitat d'aquest propòsit. La versió que apareix al ms. Sabater Carbonell no pot considerar-se en absolut representativa del tipus, atès que el símil que conté, contràriament al que succeeix en la definició del tipus, sí que reïx a explicar el misteri de la Trinitat en lloc de donar entenent la impossibilitat de la intel·ligència humana per a comprendre'l. La divergència del resultat, doncs, fa que l'episodi sigui molt curiós des de la perspectiva teològica cristiana.

Presència del tipus al domini català: No se'n coneix documentada cap versió.
Sense adscripció de gènere, atès que la versió no satisfà ni un sol requisit per a considerar-la rondalla meravellosa

Rondalles religioses

7. ATU 785

Títol: «Les tres lliçons»

p. 450-454

Girona

1915

Sense informant

Catalogació: ATU 785 *Lamb's Heart*/Sant Pere i el ronyó de be

Presència del tipus al domini català: Oriol-Pujol (2003), Oriol-Pujol (2008),
web RondCat

Rondalla religiosa

Rondalles d'enginy

8. ATU 860

Títol (general del cicle): «Fets que el poble atribueix al Rector de Vallfogona»

Sense títol: «Una vegada el Rector de Vallfogona tenia un escolà molt tonto i,
per fer-lo espavilar...»

p. 404-405

Sense lloc

1917

L. M. (L. Mestres)

Catalogació: ATU 860 *Nuts of «Ay, Ay, Ay!»/L'ai, ai, ai!* Cicle temàtic del Rector de Vallfogona: Episodi d'escolà enze que se'n surt, d'una prova, per l'astúcia d'altri.

Presència del tipus al domini català: Oriol-Pujol (2003), Oriol-Pujol (2008),
web RondCat

Rondalla d'enginy

9. cf. ATU 875

Títol (general del cicle): «Fets que el poble atribueix al Rector de Vallfogona»

Sense títol: «Era un dia que el senyor Rector de Vallfogona per un sermó que indicaren al Bisbe que era irreverent...»

p. 409

Sense lloc

1906 (d'adscripció insegura per la ubicació equívoca de la referència)

Júlia Carbonell («Ma Mare Julia Ca[r]bonell») (d'adscripció insegura per la ubicació equívoca de la referència)

Catalogació: Sense adscripció a un tipus ATU. Llunyanament, però, pot relacionar-se amb el tipus ATU 875 *The Clever Farmgirl*/La filla del carboner, perquè l'acudit està construït sobre un dels motius del tipus, l'H1053.2 *Task: coming neither on horse nor on foot. [Comes sitting on animal but with feet reaching ground.]*. Cicle temàtic del Rector de Vallfogona: Episodi d'obediència burlada del rector al bisbe, que li havia imposat un càstig penitent.

Presència del tipus al domini català: No se'n coneix documentada cap versió.

Acudit/Paulo Correia: rondalla realista

10. cf. ATU 922

Títol (general del cicle): «Fets que el poble atribueix al Rector de Vallfogona»

Sense títol: «Un dia el Rector de Vallfogona pregunta a l'escolà: —A veure si em saps dir quantes cues de rates...»

p. 407

Sense lloc

1914

L. M. G. (L. Mestres?)

Catalogació: Sense adscripció a un tipus ATU. Llunyanament, però, pot relacionar-se amb el tipus ATU 922 *The Shepherd Substituting for the Clerguman Answers the King's Questions*/El rei i l'abat, del qual podria considerar-se una versió parcialment reduïda a un únic motiu. Cicle temàtic del Rector de Vallfogona: Episodi d'escolà murri que ofereix una resposta enginyosa al rector.

Presència del tipus al domini català: No se'n coneix documentada cap versió.

Acudit

11. cf. ATU 922

Títol (general del cicle): «Fets que el poble atribueix al Rector de Vallfogona»

Sense títol: «Un dia el Rector de Vallfogona va agafar a l'escolà i li va dir: —A veure si em sabràs dir la terra...»

p. 409

Sense lloc

Sense any

Sense informant (per la ubicació equívoca de la referència hi ha la possibilitat que l'informant sigui Júlia Carbonell)

Catalogació: Sense adscripció a un tipus ATU. Llunyanament, però, pot relacionar-se amb el tipus ATU 922 *The Shepherd Substituting for the Clergyman Answers the King's Questions*/El rei i l'abat, del qual podria considerar-se una versió parcialment reduïda a un únic motiu. Cicle temàtic del Rector de Vallfogona: Episodi d'escolà murri que ofereix una resposta enginyosa al rector.

Presència del tipus al domini català: No se'n coneix documentada cap versió.

Rondalla d'enginy

Rondalles del gegant beneit

12. cf. ATU 1002

Títol (general del cicle): «Fets que el poble atribueix al Rector de Vallfogona»

Sense títol: «Una vegada el Rector de Vallfogona tenia un escolà molt tonto i quan li manava una cosa sempre trigava molt a fer-la.»

p. 405-406

Sense lloc

1918

L. M. (L. Mestres)

Catalogació: cf. ATU 1002 *Destroying the Master's Property*/Malbaratament dels béns del gegant. Cicle temàtic del Rector de Vallfogona: Episodi d'escolà enze que interpreta literalment, de manera absurda, el que li ordenen.

Presència del tipus al domini català: Oriol-Pujol (2003), Oriol-Pujol (2008), web RondCat

Rondalla del gegant beneit

13. ATU 1137

Títol: «Els dos companys»

p. 442-445

Sense lloc

Sense any

Sense informant

Catalogació: ATU 1137 *The Blinded Ogre*/Polifem. És significatiu, en relació a l'adscripció al tipus, el comentari temàtic que fa Sabater Carbonell d'aquesta rondalla, a p. 445: «Aquesta rondalla és interessant per ser una reminiscència de lo succeït en la cova del ciclop Polifem.»

Presència del tipus al domini català: Oriol-Pujol (2003), Oriol-Pujol (2008), web RondCat

Rondalla del gegant beneït

Contarelles

14. ATU 1365E

Títol: «Origen del poble d'Espolla»

p. 371-372

Girona

Sense any

Sense informant

Catalogació: ATU 1365E *The Quarrelsome Couple*/El matrimoni baralladís (adaptació RondCat). Amb final etiològic (toponímic). Tipus miscel·lani (Uther 2004).

Presència del tipus al domini català: Oriol-Pujol (2008), web RondCat

Contarella

15. ATU 1405*

Títol: «La vella filosa»

p. 478

Manresa (d'adscripció insegura per la ubicació equívoca de la referència)

Sense any

Sense informant

Catalogació: ATU 1405* *Woman Will Never Work*/«La vella filosa» (adaptació meva). Em baso, per a l'adaptació del tipus, en el propi Sabater Carbonell, p. 478: «A una persona d'aquestes que tota la setmana no fan res i el diumenge tindrien ganes de treballar, solen designar-la amb el diminutiu [?] de “la vella filosa”».

Presència del tipus al domini català: No se'n coneix documentada cap versió.
Contarella

16. ATU 1457

Títol: «Les tres gràcies»

p. 468-470

Terrassa

Sense any

Sense informant

Catalogació: ATU 1457 *The Lispig Maiden*/La noia queca

Presència del tipus al domini català: Oriol-Pujol (2003), Oriol-Pujol (2008),
web RondCat

Contarella

17. ATU 1525Z*

Títol: «Els tres estudiants»

p. 462-464

Girona (a p. 462: «Veus-aquí una feta que d'ells [d'estudiants] me contaren a
Girona»)

1923

G. Pujol

Catalogació: ATU 1525Z* *Other Tales of Thefts*/Altres rondalles de robatori
(adaptació meva). Tipus miscel·lani (Uther 2004).

Presència del tipus al domini català: No se'n coneix documentada cap versió.

Contarella

18. ATU 1529

Títol: «L'origen del "Qui no et conegui, que et compri"»

p. 425-427

Xerta

Sense any

Piqué

Catalogació: ATU 1529 *Thief as Donkey*/«Qui no et conegui, que et compri»

Presència del tipus al domini català: Oriol-Pujol (2003), Oriol-Pujol (2008),
web RondCat

Contarella

19. [1529*D subtipus nou]

Títol: «La notícia inesperada»

p. 479-480

la Garriga

Sense any

Sense informant

Catalogació: Segons Paulo Correia el relat es correspon amb un tipus nou 1529*D *O segredo ao ouvido do burro* (definit en el domini etnopoètic de Portugal i Galícia).

Presència del tipus al domini català: No se'n coneix documentada cap versió.

Contarella

20. ATU 1562A

Títol (general del cicle): «Fets que el poble atribueix al Rector de Vallfogona»

Sense títol: «Lo senyor Rector de Vallfogona, desitjant instruir al seu escolanet, li digué un dia...»

p. 419-420 (episodi ubicat, tanmateix, nou pàgines més enllà dels episodis vallfogonescos, fora de l'agrupació temàtica a què respon el títol)

Sense lloc

1918

J. C. (Júlia Carbonell)

Catalogació: ATU 1562A *The Barn is Burning!*/El matafred al reposòrum del secula seculòrum. Cicle temàtic del Rector de Vallfogona: Episodi d'escolà enze que, alliçonat amb metàfores pel rector, passa per ser boig.

Presència del tipus al domini català: Oriol-Pujol (2003), Oriol-Pujol (2008), web RondCat

Contarella

21. ATU 1676C

Títol: «Els lladres de peres»

p. 455-457

Sabadell

Sense any

Sense informant

Catalogació: ATU 1676C *Voices from the Graveyard*/El fals fantasma

Presència del tipus al domini català: Oriol-Pujol (2003), Oriol-Pujol (2008),
web RondCat
Contarella

22. ATU 1741

Títol (general del cicle): «Fets que el poble atribueix al Rector de Vallfogona»

Sense títol: «Va venir que un dia que a Vallfogona van haver de fer una gran festa d'Iglésia i van fer-hi anar un gran predicador.»

p. 403-404

Sant Climent (sense més especificació toponímica)

1915

L. Mestres

Catalogació: ATU 1741 *The Priest's Guest and the Eaten Chickens*/El convidat del rector i les perdius. Cicle temàtic del Rector de Vallfogona: Episodi de majordona i escolà golafres que enganyen el rector i un pare predicador.

Presència del tipus al domini català: Oriol-Pujol (2003), Oriol-Pujol (2008),
web RondCat

Contarella

23. ATU 1807A

Títol: «Un pillot eixerit»

p. 458-459

Tàrrega

Sense any

Sense informant

Catalogació: ATU 1807A «*The Owner Has Refused to Accept It*»/El propietari no ho accepta (adaptació meua)

Presència del tipus al domini català: No se'n coneix documentada cap versió.

Contarella

24. ATU 1831

Títol (general del cicle): «Fets que el poble atribueix al Rector de Vallfogona»

Sense títol: «Heus aquí que una vegada, al senyor Rector de Vallfogona, un pagès li regala un cabridet molt rebufó...»

p. 418-419 (episodi ubicat, tanmateix, nou pàgines més enllà de l'anterior episodi vallfogonès, fora de l'agrupació temàtica a què respon el títol)

Sense lloc

1918

R. S. (Ramon Sabater; a p. 441 s'explicita: «R. S. mon Pare»)

Catalogació: ATU 1831 *The Clergyman and Sexton at Mass*/El rector, la major-dona i el cabrit. Cicle temàtic del Rector de Vallfogona: Episodi de major-dona i rector, que contesta enginyosament (ritualment) bo i celebrant la missa, una requesta culinària d'ella.

Presència del tipus al domini català: Oriol-Pujol (2003), Oriol-Pujol (2008), web RondCat

Contarella

Rondalles formulístiques

25. ATU 2031

Títol: «La cabreta»

p. 430-433

Sense lloc

1916

M. B. (Maria G. Bassa?)

Catalogació: ATU 2031 *Stronger and Strongest*/La pastorelleta. Es tracta d'una versió modèlica del tipus i d'un excel·lent exemple de rondalla cumulativa.

Presència del tipus al domini català: Oriol-Pujol (2003), Oriol-Pujol (2008), web RondCat

Rondalla formulística

26. ATU 2034

Títol: «Lo conillet»

p. 421-424

Alòs de Balaguer

1921

A. F. G. (Adelaida Ferré i Gomis). Aquesta rondalla fou recollida per Adelaida Ferré, que ja l'havia publicat el 1918: Adelaida Ferré i Gomis. «Folklore: Lo

conillet». *Catalana: revista setmanal* II, núm. 28 (13 d'octubre, 1918): 212-213.⁹

Catalogació: ATU 2032 *The Healing of the Injured Animal*/La rateta amb la boca esqueixadeta. Laura Villalba (2014): ATU 2032.

Presència del tipus al domini català: Oriol-Pujol (2003), Oriol-Pujol (2008), web RondCat

Rondalla formulística

27. ATU 2034

Sense títol: «Mare la tia pasta. No em vol dar coca fins que li daré plomes.»

p. 251

Ripoll

1918

J. Vidal (Joana Vidal?)

Catalogació: ATU 2034 *The Mouse Regains its Tail*/La rateta escuada

Presència del tipus al domini català: Oriol-Pujol (2003), Oriol-Pujol (2008), web RondCat

Rondalla formulística

28. ATU 2271

Sense títol: «A les noies de Molló, per fer-les enfadar,...

p. 153

Sense lloc

Sense any

Sense informant

Catalogació: ATU 2271 *Mock Stories for Children*/Rondalles de burla. Tipus miscel·lani (Uther 2004).

Presència del tipus al domini català: Oriol-Pujol (2003), Oriol-Pujol (2008)

Rondalla formulística

⁹ Laura Villalba (2014: 517-518) reproduceix la versió publicada, que coincideix fidelment amb la que apareix al Manuscrit Sabater Carbonell, excepte en una sola divergència de vocabulari: al manuscrit apareix «flequer» en lloc de «forner».

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

BELTRAN, R. (2007): *Rondalles populars valencianes. Antologia, catàleg i estudi dins la tradició del folklore universal*, València, PUV.

CAMARENA LAUCIRICA, J.; CHEVALIER, M. (2003): *Catálogo tipológico del cuento folklórico español*, vol. IV: *Cuentos - Novela*, Madrid, Centro de Estudios Cervantinos.

ORIOI, C.; PUJOL, J. M. (2003): *Índex tipològic de la rondalla catalana*, Barcelona, Generalitat de Catalunya/Departament de Cultura.

— (2008): *Index of Catalan Folktales*, Hèlsinki, Suomalainen Tiedeakatemia/Academia Scientiarum Fennica.

RondCat: cercador de la rondalla catalana, Arxiu de Folklore, Departament de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili. Data de consulta: gener de 2013. URL: <<http://www.sre.urv.cat/rondcat>>

UTHER, H.-J. (2004): *The Types of International Folktales*, vol. II: *Tales of the Stupid Ogre, Anecdotes and Jokes, and Formula Tales*, Hèlsinki, Suomalainen Tiedeakatemia/Academia Scientiarum Fennica.

VILLALBA ARASA, L. (2014): *Adelaida Ferré i Gomis, folklorista. Edició, catalogació i estudi del seu corpus rondallístic*, Tesi doctoral, Tarragona, Universitat Rovira i Virgili. Publicació digital disponible al repositori de Tesis Doctorals en Xarxa: <<http://www.tdx.cat>>.

408

Vehiaquí que quan el Senyor Rector de Vallfogona
estrova a Madrid lo Rey convida al senyor Rector
(pero em objecte de ferli una burla.) li indica a
una hora diferent quan hariva lo senyor rector
donan lo ben loquar: bona nit mes ningú li
conteste (puig lo rey axi ~~ho~~ tenia ordenat)
mes vaíen lo senyor Rector que ningú li contesta
comensa treíense lo mantell, y després fa
solana comense treíense el afec, y descorden
se els pantalons mes lo rei al leuro crida
que fa contestan lo senyor Rector

—!El Rector de Vallfogona quan està
sol fija y caga i fa el que vol

Ma Mare Julia Carbonell 1906

vinch à donar menjar a n'aquest ~~home~~
pobre home que fa molts anys mant'inch
amagat de la gent.

- ? Qui es aquest home ?

- Un que està condemnat a mort.

- ? Quin crim ha comes ?

- Fa quinze anys que va matar 'l
meu pare.

L'hermita llavors caigue a sos
peus tot exclamant:

- Tu ets lo sant home que diuen,
y jo no so mes que un vanidos peniten

mon pare Ramon Sabater

Una vella, seca, meca, cucurixada cega
 y sorda, tenia dos fills sechs, mechs, cucurixats
 cechs y sorts; si la vella no hagués sigut seca
 meca, cucurixada, cega y sorda, els fills no
 hagueren sigut cechs, mechs, cucurixats,
 cechs y sorts

F s 1917

Una orella sedeya, bndeya; Planuda, Planada;
 ferruda, ferrada; manava un anyell sadey,
 bndey; Planut, Planat; ferrut, ferrat.
 ! Adios, Quim, que t'han enganyat

Un pagès apagesat ! mah, que pageseja!

Onu pa sec al sac, m'assec on soc,
 i el suca amb suc

Que un vestit sempre a mida,
 sense haver-me'l emprovat;
 de tela fina exquisida,
 portaulo tota la vida.
 no el tinc gens espellifat

La pell del cos,

Corro i no tinc cames.
 parlo i no tinc veu,
 molt sera que no ho endemineu,

La Carta

En mig de l'hivern et cerco
 per que em dongis escalfor
 i el estiu et monyspreo
 i et faig gentre en un raco

El Praset

RONDALLAS

Malloquinà	Es Cabrit y sa Cabrida	2	H00
	Fets del Rector de Vallfogona		H03
	" "		H04
	" "		H05
	" "		H06
	" "		H07
	" "		H08
	" "		H09
	Lo Sarro que cantava		H10
	S'home que volia contar les estrelles		H11
	La Guineu y'l galapat		H12
	Fets del Rector de Vallfogona		H18
	" " " " "		H19
	Lo Curulllet		H21
	Qui no't conequi que't compri		H25
	Lo frare y'l Carboner		H28
	La Catreta		H30
	Comte Mas-Oliver		H34
	El dos Companys		H42
	Les tres Llicons		H50
	Els Llades de Peres		H55